

О ХРИШЋАНСКОМ НАЦИОНАЛИЗМУ

Иван Александрович Ильин

Културу не ствара један човек. Она је наслеђе многих људи, духовно међусобно уједињених. Свака двојица пријатеља у свом општењу образују извешан културни ниво, и стварају извесне културне садржаје. Тако ствари стоје и у свакој породици, у сваком друштву, у свакој организацији, у сваком сталежу и код сваког народа. Људи се не уједињују случајно један са другим: њих узајамно привлачи сличност материјалних и духовних интереса; из те сличности јавља се општење; дуготрајно општење увећава узајамну сличност, а ако општење има стваралачки карактер, узраста онда и узајамно привлачење, снажи се узајамна веза. Тако постепено настаје јединствена и за све заједничка култура.

Најдубље сједињење људи рађа се из духовне једнородности, из сродног душевно-духовног устројства, из сличне љубави према једноме и заједничком, из јединствене судбине, која људе повезује у животу и смрти, из једнога језика, и из заједничке молитве. Управо такво је национално јединство људи.

Национално осећање не само да не противуречи хришћанству, него од њега добија свој виши смисао и утемељење; јер оно ствара јединство људи у духу и љубави, и срца везује за оно највише на земљи – за дарове Светога Духа, који су даровани сваком народу и који сваки од њих преображава у историји и културном стварању. Ето због чега је хришћанска култура на земљи остварива управо као национална култура и због чега национализам не подлеже осуди, него радосном и стваралачком примању.

Сваки народ има инстинкт, који му је дат природом (а то значи – и Богом), и дарове духа, које у њега излива Творац свега. Код сваког народа инстинкт и дух живе на свој начин и стварају драгоцену својеврсност. Такође, сваки народ на свој начин ступа у брак, рађа се, болује и умире; по своме ленчари, труди се, газдује и одмара се; по своме тугује, плаче и очајава; по своме се смеши, смеје и радује; на свој начин хода и игра, на свој начин пева и ствара музику; по своме посматра, сазире и слика; по своме истражује, сазнаје, расуђује и доказује; по своме сиротује, твори милостињу и прима госте; по своме гради домове и храмове; по своме се моли и поступа херојски; по своме ратује... Он се по своме узноси и не пада духом; по своме се организује. Сваки народ има другачије, сопствено осећање правде и правичности; други му је карактер, другачија дисциплина; другачија представа о моралном идеалу; другачији политички снови; другачији државотворни нагон. Речју: сваки народ има другачије и особено душевно устројство и духовно-стваралачки акт. И сваки народ има нарочиту, национално-зачету, национално-порођену и национално-одстрадану културу.

Тако је због природе и историје. Тако је и у инстинкту, и у духу, и у свему културном стваралаштву. Тако нам је свима дато од Бога.

И то је добро. То је прекрасно. И никад није било осуђено у Светом Писму. Различите су траве и цвеће у пољу. Различито је дрвеће, вода облаци. “Друга је слава сунцу, а друга месецу, а друга звездама; и звезда се од звезде разликује у слави” (1. Кор. 15, 41). Богат је и прекрасан врт Божји; изобилан врстама, блиста у облицима, сија и радује нас многоликошћу. И сваком народу приличи да постоји, и да се украшава, и да Бога слави на свој начин. И у самој тој разноликости – већ се поје и узноси слава Творцу. И треба бити духовно слеп и глув да се то не би схватило.

Мисао да се угаси та многоликоост хвале, да се разори то богатство историјског врта Божијег, да се све сведе на мртав једнолики калуп, на „униформу“, на једнакост песка, на безличност после духовне разноликости која је у свету већ просијала, могла би да се роди само у болесној души, од злобних, завидних грчева, или у мртвом и слепом мудријашењу. Таква плитка и простачка, противкултурна и сверазорна идеја била би сушта пројава безбожништва. Извући је из

Хришћанства, из Еванђеља, из Православља – била би сасвим немогућа.

Јер је хришћанство даровало свету идеју личне, бесмртне душе, индивидуалне по свом дару и одговорности, особене по гресима, самоделатне у покајању и љубави, то јест идеју метафизичке својеврсности човека. Према томе – идеја метафизичке својеврсности народа је само верно и доследно развијање хришћанског схватања. Преподобни Серафим Саровски говорио је да се Бог о човеку стара тако као да је он у Њега – једини... То је речено о личном човеку. А о индивидуалном народу? Зар се Бог о њему уопште не стара? Одбацује ли га, осуђује и одриче на пропаст? Сваки крин одева у нарочите и прекрасне хаљине; сваку птицу небеску памти и храни је; и све власи на глави човековој пребраја – а својеврсност народног живота проклиње, као начело зла, и одбацује, као грех и мрскост?

Може ли се Хришћанин држати таквог погледа на ствари?

Сваки народ Богу служи како уме – читавом својом историјом, читавом културом, свим трудом и појањем својим. Један народ служи стваралачки, и духовно цвета; други – нестваралачки, и духовно куња.

Постоје и такви народи који престају да служе и постају шљака историје; постоје и такви који се у свом малом и оскудно-беспомоћном служењу гасе, не достигавши процват. А постоје и такви који своју службу могу да достигну само ако их други воде, ако их води духовно снажнији народ...

И национализам је стога уверење и страствено осећање, истинито по својој бити и драгоцену у стваралачком смислу:

- да је мој народ добио дарове Духа Светога;
- да их је примио својим нагонским чувствилиштем, и на свој начин их стваралачки преобразио;
- да је као последица тога његова снага изобилна и призвана на велика, културотворна дела у будућности;

Да зато мом народу приличи „самостајање“, као залог величине (Пушкин), и независност национално-државног постојања.

И у том осећању, истинитом и дубоком, хришћанин је у праву и не подлеже осуди. То осећање обујима сву душу његову и оплодотворава његову културу.

Национално осећање је љубав према историјско-духовном облику и стваралачком акту народа.

Национализам је вера у благодатну силу свог народа и зато – у његов призив.

Национализам је воља за његов стваралачки процват у даровима Духа Светога.

Национализам сагледава свој народ пред Лицом Божијим, сагледава његову душу, његове таленте, његове недостатке, његову историјску проблематику, његове опасности и његове сабласти.

Национализам је систем поступака, који проистичу из те љубави, из те вере, из те воље и из тог сагледавања.

Ето, због чега истински национализам није мрачна, антихришћанска страст, него духовни огањ, који човека узводи према жртвеном служењу, а народ духовном процвату.

Хришћански национализам је усхићење од сазирања свог народа у плану Божијем, у даровима Његове Благодати, у путевима Царства Његовог.

То је благодарење Богу за те дарове; али то је и брига и туга за свој народ, ако народ није на висини тих дарова.

У националном осећању је – извор духовног достојанства: националног, а преко тога и свог – личног.

У њему је извор јединства – јер нема дубљег и трајнијег јединства од онога у духу и пред лицем Божјим.

У њему је и источник праве свести – тог осећања своје правоте у најдубљој, последњој димензији, осећање своје безусловне привезаности и везаности, свог дома и своје истинске смелости.

Национализам учи и смирењу – у сагледавању слабости и сломова свог народа (сетимо се Хомјаковљевих покајних стихова о Русији).

Национализам човеку отвара очи и за националну самосвојност других народа; он учи да се не презиру други народи, него да се поштују њихова духовна достигнућа и њихово национално осећање; јер и они учествују у даровима Божијим и они су их преобразили на свој начин.

Тако осмишљен национализам учи човека, да је безнационалност духовна искорењеност и бесплодност; да је интернационализам духовна болест и извор саблазни; и да је наднационализам доступан само правом националисти. Јер створити нешто, прекрасно за све народе, може само онај ко се учврстио у стваралачком акту свог народа. „Светски геније“ увек је и пре свега национални геније; а покушај да се постане „велики“ из интернационализма и пребивајући у његовој атмосфери, давао је и даваће само тобожње, показне „знаменитости“ или планетарне злочинце.

Залуд је говорити да националиста „мрзи и презире друге народе“. Мржња и презир уопште не чине суштину национализма; они се могу приписати свему, ако је душа човекова зла и завидива.

Истина, постоје националисти, који се предају тим осећањима. Али, изопачити се може све и злоупотребити се може све. Може се злоупотребити гимнастика, отров, слобода, власт, знање, реч; изопачити се може љубав, уметност, суд, политика, чак и молитва; па ипак нико не мисли да забрани и искорени све то зато што неки људи изопачене форме примају као једино могуће, а здраве форме уопште не примећују...

Може ли се волети своја Црква а да се не презиру друг вероисповести? Наравно, може се. И гле, овај хришћански племенити дух могућ је и у национализму.

Може ли се волети своја породица а да се не гаје, као последице тога, осећања мржње и презира према другим породицама? И гле, тај хришћанско-братски дух могућ је и код национално мислећих људи. Управо тај дух и лежи у основи хришћанског национализма.

При правилном поимању национализма – религијско осећање и национално осећање не откидају се једно од другог, и не супротстављају се једно другом; него се стапају и образују некакво животно стваралачко јединство, из кога и у чијем окриљу израста национална култура.

То не значи да народ постаје предметом религијског обожавања и нити се идеја Бога низводи на ниво земаљске нације. Народ није Бог и обожавање истог је – богохулно и грешно. И Бог је изнад свих земних подела – расних, језичких, душевних и историјских. Али, народ мора бити постављен пред лице Божије и његове силе морају бити облагодате одозго. И ако се то савршило и ако је то признато онда живот његов добија религиозни смисао, а религија себи налази достојно жилиште у националном духу. Све постојање и сва историја се осмишљавају као самостално и самосвојно служење Богу: примање дарова Светога Духа и увођење истих у националну културу. Према томе: народ није Бог, али сила духа његовог – од Бога је. Пут његове историјске борбе и његовог страдања – јесте пут усхођења ка Богу. И тај пут је – драг и свештен за националисту. И осећајући то, он исповеда да је домовина свештена, да њоме треба живети, да се за њу вреди борити пред лицем Божијим и, ако треба, и умирати.

Хришћански национализам живот свог народа и достојанство свог народа промерава религијским мерилом: идејом Бога и Христа, Сина Божијег. Управо то премеравање хришћанског националисту учи безусловној преданости и безусловној верности: и оно га учи наднационалном сагледавању људске васелене и васеленском братству људи. Истинска васеленскост не само да не пориче национализам, него израста из њега и оснажује га, јер истински националиста у васеленско братство може да ступи само као живи представник свог народа и његовог националног духа.

Онај духовни акт, којим народ ствара своју културу, јесте акт национални; он ниче у националној историји, има нарочито национално устројство, ставља свој печат на садржај националне културе. Човек може да то не примећује; народ може бити несвестан тога. Али, то остаје и траје. И код сваког народа постоји изванредан степен духовне зрелости, на коме он постаје свестан

особености свог националног духа и своје националне културе и схвата да су му одозго дати Дарови и да их је он примио, усвојио и на свој начин ваплотио. Тада нација схвата свој религијски смисао, а национална култура се учвршћује на оба (дотода неосвешћена) религијска корена. Религиозна вера осмишљава национализам, а национализам себе узводи Богу. Такве су основе хришћанског национализма.